

Hoe leren volwassen migranten leven in een nieuw land?

Ontwerpprincipes voor inburgeringsonderwijs

© 2016, Vantrood Educational Services

Christa Nieuwboer PhD

APParent R&D, Vantrood Educational Services

Rogier van 't Rood PhD

Universiteit Utrecht, Vantrood Educational Services

Neem contact op met:

www.ideal-participation.eu; info@ideal-participation.eu

Inhoud

1	Een standpunt over inburgering	2
1.1	De beperkingen van de huidige cursussen voor taalkundige integratie van volwassen migranten	2
2	Principes van volwassenenonderwijs.....	3
2.1	Ontwerpprincipes voor het leren van volwassenen	4
3	Veronderstellingen die uitgedaagd moeten worden.....	5
4	Aanbevelingen voor de toekomst.....	7
5	Hoe nu verder in Nederland?	8
6	Bronvermelding	8

1 Een standpunt over inburgering

Huidige inburgeringscursussen zijn meestal gericht op taal en kennis en houden geen rekening met de complexe inspanningen die migranten moeten leveren om een nieuw bestaan op te bouwen in een vreemde samenleving.

Sinds 2002 onderzoekt en ontwikkelt Vantrood Educational Services methoden voor psychosociale volwassenenonderwijs, toegespitst op een dubbele context benadering: de ontvangende samenleving, evenals de volwassen lerende migrant.

In dit Position paper beschrijven we de theoretisch gefundeerde principes van deze effectieve pedagogische aanpak en bespreken we veronderstellingen van volwassenenonderwijs en inburgering om hiermee een constructieve bijdrage te leveren aan de doorontwikkeling van inburgeringscursussen.

Nuttige links met achtergrondinformatie:

[Beleid en standpunten van de Raad van Europa](#)

[Peer-reviewed artikel met de evaluatie van een good practice \(2016\)](#)

1.1 De beperkingen van de huidige cursussen voor taalkundige integratie van volwassen migranten

Taalcursussen voor migranten in de westerse landen moeten hen ondersteunen bij hun inspanningen om een zinvol gezins- en beroepsleven gestalte te geven - en doelen van dergelijke cursussen moeten derhalve functioneel en faciliterend zijn (Beacco, Little, and Hedges, 2014). Echter, de huidige inburgeringscursussen zijn gericht op taalverwerving en kennis, en ze zijn er niet diepgaand op gericht om een nieuw leven op te bouwen, om te gaan met spanningen of te reflecteren op culturele identiteit. Bovendien erkennen de meeste landen slechts één niveau van voldoende

taalvaardigheid, terwijl volwassenen zeer divers zijn in hun leervermogen (LIAM, 3d survey, 2014; Krumm & Plutzar, 2008). Vooral laag opgeleide en laag geletterde migranten dreigen te worden bestraft voor hun onvermogen om te slagen voor het basisexamen inburgering (Beacco et al., 2014), hetgeen kan leiden tot verhoogde spanningen en frustraties en culturele discontinuïteit (Super en Harkness, 1986).

Contextualisering van taal, aan de hand van voorbeelden die relevant zijn voor de leerlingen, en soms gecombineerd met excursies of werk, wordt gezien als een methode om het taalleerproces te bevorderen. Echter, op basis van jarenlange ervaring en onderzoek (Chambers, 2002; Freire, 1994; Nieuwboer en Rood, 2016; Rood, 1997), claimen we in dit Position paper dat doelen zoals sociale integratie en participatie slechts bereikbaar zijn via dubbel-context-leren, d.w.z. de context van het ontvangende land en de context van de cursist. We bespreken ook het belang van de (her-)introduktie van affectieve doelen in volwassenenonderwijs, zoals zelfvertrouwen en self-efficacy. Kinderen worden minimaal 16 jaar lang ondergedompeld in didactische en sociale leerprocessen, zodat zij in staat zijn deel te nemen aan de samenleving - en uiteraard gaat het hier over meer dan alleen taalverwerving. Regeringen investeren aanzienlijk in basisonderwijs voor hun bevolking, maar erkennen niet de fundamentele leerbehoeften van volwassen ongeschoolde migranten.

In dit Position paper zullen we illustreren dat effectieve volwasseneneducatie voor migranten een soortgelijke inspanning vergt, zij het minder tijdrovend, mits een geschikte didactische methode wordt toegepast. We zullen ook een aantal belemmeringen voor de uitvoering van deze methode aan de orde stellen.

2 Principes van volwassenenonderwijs

Fundamentele principes van volwassenenonderwijs zijn: het leren over dingen die er toe doen en leren door blootstelling aan verschillende perspectieven. Door zich te concentreren op wat echt belangrijk is voor individuen, in plaats van het aanleren van een vooraf gedefinieerd en vastgesteld model van cultuur, worden lerenden gestimuleerd om samen met anderen te ontdekken wat hun identiteit is en de interactie aan te gaan met andere lerenden binnen hun eigen culturele groep, waaruit reeds veel verschillende perspectieven op een willekeurig onderwerp zullen

blijken. Bovendien, door ontmoetingen met Nederlanders en blootstelling aan gewoontes en de taal van het ontvangende land zullen andere perspectieven het leerproces nog meer aanjagen.

Deelnemers wisselen op deze manier ervaringen uit en verwerven manieren van omgaan met culturele spanningen en uitdagingen.

Eén van de resultaten van een dergelijk pedagogische methode is dat cursisten niet alleen vooruitgang boeken in taalverwerving, maar ook in hun vermogen om zich opnieuw als individu te kunnen definiëren: ze ontdekken dat ze kunnen leren en dat ze in staat zijn tot interactie, en ze ontwikkelen het zelfvertrouwen om deel te nemen aan de samenleving. De leergroep heeft invloed op de inhoud, snelheid en de gekozen activiteiten van de cursus, terwijl het belangrijkste doel (namelijk: participatie in het nieuwe land) overeengekomen is en cruciale thema's worden geïdentificeerd binnen de groep lerenden.

Een dergelijke benadering is niet strijdig met taalverwerving en actieve participatie, maar verbetert het leerproces juist, vooral bij ongeschoolde of laaggeletterde deelnemers.

2.1 Ontwerpprincipes voor het leren van volwassenen

Ontwerpprincipes van participatieve methoden voor volwasseneneducatie zijn:

1- Mapping/in kaart brengen. Aan het begin van de cursus en na elke module worden de deelnemers uitgenodigd om de onderwerpen in te brengen die het meest prangend en stresserend zijn.

2-Rolmodel begeleider. Een begeleider met een soortgelijke achtergrond toont haalbare alternatieven voor nieuwe perceptie en veranderingen in gedrag en fungeert als een 'broker'.

3-Homogene groepen. Het vormen van een groep lerenden met vergelijkbare achtergronden is gunstiger. De deelnemers voelen zich vrijer om te experimenteren en veranderingen te accepteren in de veiligheid van de zone van naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1968).

4-Multi-zintuiglijk, semi-gestructureerd curriculum. Door gebruik te maken van allerlei creatieve en speelse didactische hulpmiddelen, is het leerproces leuk en leidt dit tot vele succeservaringen en aanmoediging.

5- Op de moedertaal gebaseerde tweetalige benadering. Deelnemers worden gestimuleerd om zich daadwerkelijk uit te drukken in hun eigen taal (L1). Tegelijkertijd worden ze voortdurend uitgedaagd om meer te leren over de nieuwe doeltaal (L2) op een functionele wijze, vooral door te luisteren en te spreken.

Good practice

Deze principes zijn sinds 2002 succesvol geïmplementeerd in het programma Themis (in internationaal verband: IDEAL; Nieuwboer en Rood, 2016, www.ideal-participation.eu). Groepen van allochtone moeders kiezen onderwerpen zoals gezondheid, opvoeding, effectieve communicatie en deelnemen in de westerse maatschappij. Deze onderwerpen worden gebruikt bij het ontwerpen van een curriculum met gesprekken, rollenspellen, story-telling en vele andere activeren van didactische hulpmiddelen. Buiten het klaslokaal worden activiteiten georganiseerd, zoals het gebruik van het openbaar vervoer, een bezoek aan een bibliotheek, onderwijs aan een gezondheidscentrum of gesprekken met leerkrachten van een school.

De deelnemers rapporteerden vooruitgang in zelfvertrouwen, communicatieve vaardigheden en participatie. Na het programma konden de deelnemers hun dagelijkse activiteiten plannen, raakten ze betrokken bij scholen, konden zij naar een dokter zonder tolk en maakten ze gebruik van het openbaar vervoer, om naar openbare voorzieningen en vrijwilligerswerk te gaan. Tenslotte hebben wij de taalvaardigheid van de deelnemers getest (L2). De begeleidsters rapporteerden dat een deel van de groep correcte en volledige zinnen kon formuleren, terwijl anderen woorden en zinnen konden maken met slechts enkele kleine fouten. De cursisten verbeterden één niveau in mondelinge communicatie (van A0 naar A1 of van A1 naar A2, [CEFR](http://www.cef.fr)).

3 Veronderstellingen die uitgedaagd moeten worden

Volwassenenonderwijs in Nederland en veel andere Westerse samenlevingen wordt meestal opgevat als vrijwillig en is gericht op taal, digitale vaardigheden en rekenvaardigheid. Hoewel “levenslang leren” in sommige opzichten gestimuleerd wordt, is deze praktijk gebaseerd op de

veronderstelling dat volwassenen reeds een minimum aan basisonderwijs hebben doorlopen. Dit is echter een ontoereikende veronderstelling bij migranten die laag zijn opgeleid en die als volwassenen in Europa komen wonen. Bovendien, ook volwassenen met een basisopleiding kunnen ongeletterd zijn, blijkt uit onderzoek. Ongeveer 12% van de Nederlandse bevolking is laaggeletterdheid, waarvan tweederde migranten zijn (Buisman en Houtkoop, 2014). Binnen het huidige systeem wordt aanvullend psychosociaal onderwijs niet aan deze groepen aangeboden en basisonderwijs of "bildung" van volwassenen is niet erkend als de verantwoordelijkheid van het onderwijsstelsel.

Bovendien wordt inburgering foutief opgevat als een eenzijdig leerproces: we vertellen migranten hoe dit land werkt, hoe zich te gedragen en bijvoorbeeld hoe om te gaan met vrouwen (New York Times, 12-20-2015). Dit is in strijd met pedagogische en andragogische inzichten in leerprocessen. Leerprocessen zouden moeten worden opgevat als processen van verandering en verandering vindt alleen plaats in een veilige context. Dus als culturele spanningen worden besproken in een veilige en gunstige leeromgeving, met inachtneming van de voorafgaande kennis en overtuigingen van de cursist (de dubbel-context-benadering), alleen dan wordt geleidelijke verandering haalbaar en aanvaardbaar. Een participatieve, sociaal-constructivistische benadering stimuleert deelnemers om opmerkingen, meningen, twijfels, dilemma's, keuzes en oplossingen met elkaar te delen, om te leren leven in een land dat niet vertrouwd is, inclusief onderwerpen die het meest voor hen van belang zijn, die een grote invloed hebben op het dagelijks leven en op de toekomstige generaties, binnen de context van de samenleving. Effectief volwassenenonderwijs houdt rekening met deze perspectieven van lerenden en gebruikt ze om veranderingen te stimuleren. Hoewel taaldocenten geweldig werk doen binnen hun mandaat, onderwijzen zij alleen performatieve taken, die getoetst kunnen worden. Ze zijn niet opgeleid voor het aanmoedigen van reflectie, het omgaan met emoties of het leiden van gesprekken over waarden en moraal. Met andere woorden, affectieve taken die horen bij het opbouwen van een nieuw bestaan worden verwaarloosd.

Opvallend is, dat participatieve methoden in het volwassenenonderwijs veel vaker voorkwamen in de Europese samenlevingen tot halverwege de jaren tachtig: door volwassenenonderwijs konden generaties (voornamelijk vrouwen) zich bevrijden en emanciperen,

zodat zij konden gaan participeren in de samenleving. Het volwassenenonderwijs viel daarbij niet altijd onder de verantwoordelijkheid van het onderwijssysteem, maar eerder van organisaties voor maatschappelijk werk (Merriam en Brockett, 2007). Om het leerproces van affectieve taken te stimuleren zijn maatschappelijk werkers en agogen veel adequater opgeleid. Maatschappelijk werkers met een migratie-achtergrond kunnen aanvullend worden getraind om een dergelijk participatief leerproces te begeleiden. Een training is reeds beschikbaar.

4 Aanbevelingen voor de toekomst

Om het volwassenenonderwijs voor migranten te verbeteren, moeten verscheidene obstakels worden aangepakt en kansen worden nagestreefd.

De eerste aanbeveling is om de missie van de Raad van Europa te volgen, waarin wordt gesteld dat migranten moeten worden gesteund bij hun inspanningen om een leven op te bouwen in een gastland en dat laag-opgeleide migranten daarbij speciale aandacht en zorg nodig hebben (Liam Guiding Principles, 2015). Tenzij overheden de verantwoordelijkheid voor deze buitengewoon belangrijke vorm van volwassenenonderwijs nemen, zal migratie waarschijnlijk ontwrichtende gevolgen voor de samenleving als geheel hebben, en culturele spanningen zullen toenemen.

Om effectief onderwijs te bieden, zou volwassenenonderwijs voor migranten, waar taalverwerving uiteraard een belangrijk deel van uitmaakt, moeten worden gherdefinieerd en ontworpen als basisonderwijs, inclusief psychosociale componenten. Dergelijk volwassenenonderwijs impliceert steun bij de ontwikkeling van zelfwaardering, zelfvertrouwen en opvoedvaardigheden, alsmede vaardigheden om te kunnen participeren in de samenleving. In dit Paper richten we ons op migranten, maar in feite kunnen alle volwassenen profiteren van een (her)invoering van dergelijk vormingswerk, aangezien wij allemaal grote uitdagingen tegenkomen in de manier waarop we bijdragen aan een gezonde moderne samenleving van actieve deelnemers. Dit onderwijs moet differentiëren, rekening houden met de behoeften van de lerenden, en de inhoud van het onderwijs contextualiseren. Bovendien zouden deze cursussen moeten worden ontworpen en begeleid door

professionals – waarbij inzichten uit sociaal werk, andragogiek en onderwijs gecombineerd worden - en geëvalueerd, teneinde de kwaliteit te beoordelen en te waarborgen.

5 Hoe nu verder in Nederland?

De verantwoordelijkheid voor de participatie van geïsoleerd levende volwassenen ligt momenteel bij de gemeenten (Participatiewet). Zoals te verwachten was, blijkt dat de stap naar werk voor sommige mensen te groot is. Ook inburgeringscijfers blijven achter. Voor deze volwassen migranten, die vaak kampen met psychosomatische klachten, wordt dan doorgaans [onthefing](#) van de inburgeringsplicht aangevraagd. Echter, daarmee zijn de persoonlijke, gezins- en maatschappelijke problemen van deze burgers natuurlijk niet opgelost.

Een aanvulling op het volwassenenonderwijs, bij voorkeur in buurthuizen, is haalbaar. Gedurende een jaar begeleidt een agogisch medewerker een groep van 15 deelnemers om de eerste stappen te zetten richting participatie en taal. Hiermee bereiken deelnemers, voor € 1.750,- p.p., effectief een hoger taal- en participatieniveau, zodat zij kunnen instromen in, bijvoorbeeld, een inburgeringscursus.

De methodiek is ontwikkeld op basis van praktijkgericht onderzoek vanaf 2008, en opgenomen in:

- de [Databank effectieve sociale interventies \(Movisie\)](#)

- de [Databank jeugdinterventies \(Nji\)](#)

Meer informatie: <http://themis-participatie.nl/>

6 Bronvermelding

Beacco, J.-C., Little, D., and Hedges, C. (2014). *Linguistic integration of adult migrants. Guide to policy development and implementation*. Strasbourg, France: Council of Europe.

Beacco, J.-C., Little, D., Krumm, H.-J. and Thalgott, Ph. (eds.) (in press), *The Linguistic Integration of Adult Migrants: Some Lessons from Research*. Berlin: De Gruyter Mouton in cooperation with the Council of Europe.

Buisman M. and Houtkoop, W. (2014). *Laaggeletterdheid in kaart*. The Hague, ECBO/Stichting Lezen en schrijven.

Chambers, R. (2002). *Participatory workshops. A sourcebook of 21 sets of ideas and activities*. New York: Taylor and Francis.

Freire, P. (1994). *Pedagogy of hope: Reliving pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.

Krumm, H.-J. and Plutzar, V. (2008). Tailoring language provision and requirements to the needs and capacities of adult migrants. Retrieved from LIAM website:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fc1c8>

LIAM, 3d survey (2014). Retrieved from LIAM website:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fc1ce>

LIAM, Guiding principles (2015). Retrieved from LIAM website: <http://www.coe.int/nl/web/lang-migrants/guiding-principles>

Merriam, Sharan, B. & Brockett, Ralph, G.. (2007). *The Profession and Practice of Adult Education: An Introduction*. Jossey-Bass/Wiley.

New York Times, 12-20-2015, http://www.nytimes.com/2015/12/20/world/europe/norway-offers-migrants-a-lesson-in-how-to-treat-women.html?_r=0

Nieuwboer, C. and Rood, R.A. van 't (2016). Learning language that matters. A pedagogical method to support migrant mothers without formal education experience in their social integration in Western countries. *International Journal of Intercultural Relations* 51, 29-40.

Nieuwboer, C.C. & Rood van't, R. Progress in proficiency and participation. An adult learning approach to support social integration of migrants in western societies. In: Beacco, J.-C., Little, D., Krumm, H.-J. and Thalgott, Ph. (eds.) (in press), *The Linguistic Integration of Adult Migrants: Some Lessons from Research*. Berlin: De Gruyter Mouton in cooperation with the Council of Europe.

Rood, R.A. van 't (1997). *Empowerment through basic education, a foundation for development*. CESO

Paperback no. 26. The Hague, the Netherlands: CESO / Nuffic.

Vygotsky, L.S. (1968). *Collected Works of L.S. Vygotsky, Volume III, Part I: Problems of the theory and methods of psychology, The Psychology of Grammar*. Moscow, Russia.